

Človek človeku nevoľníkom?

Úvodné zamyslenie sa k seriálu.

Peter Malý

V roku 1338 dokončil Ambrogio Lorenzetti svoju fresku alegórie *Dobrej a zlej vlády na radnici v talianskej Siene*. Freska symbolicky zobrazuje dobrú vládu znázorňujúcu prosperujúce obchody, krásne budovy a tancujúcich obyvateľov užívajúcich si svoj voľný čas. Zlá vláda je vykreslená pomocou rozvalín, znásilňovania, vrážd a krádeží.

V počiatkoch renesančnej ekonomiky a moderného štátu si niektoré skupiny obyvateľstva boli intenzívne vedomé neoptimálnosti aktuálnej situácie ľudstva stojaceho v tme a chudobe stredoveku. Preto alegória *Dobrej a zlej vlády* reprezentuje optimistický renesančný pohľad na nevyužitý potenciál človeka schopného zlepšiť svoju situáciu. Tento pohľad pozerá na históriu ako na nepretržitý proces optimalizácie, kde „ľudská inteligencia a vôľa“, využitá k zapriahnutiu sil prírody, ukrýva enormný potenciál na zlepšenie svojho osudu: „nikdy nekončiace hranice poznania“. Motorom procesu malo byť vzdelávanie a akvizícia nových poznatkov.

Ukradnutý ľudský biotop

Človek je po biologickej stránke plne zabezpečený prírodou. Až po moderné časy si základné suroviny a materiál pre svoj život zaobstarával výhradne z okolitej prírody. Potraviny, palivá, stavebný materiál, materiál pre nástroje a užitočné predmety, zbrane. Všetko bolo dielom zeme, slnka a ľudskej práce.

Počas dlhej histórie pravdepodobne človek migroval a vyhľadával čo najkomplexnejšie prostredie pre svoj život. S najväčšou pravdepodobnosťou nežil všade v súlade s možnosťami prírody a po eksploatacii prostredia sa presunul inam. Príroda zatiaľ zacelila drobnú ekologickú katastrofu a doplnila, čo spotreboval.

Život plynul a pomaly sa posúval k nevidanému zvratu. Na scene sa objavilo poľnohospodárstvo. Asi nebude príliš ignorantské konštatovať, že jeho objavenie sa nie je doposiaľ exaktne vysvetlené. Je možné si predstaviť, že lovec-zberač závidel mamutovi jeho silu a tiež ochutnal ten istý trs trávy, ale ako ho napadlo, že najvyššiu nutričnú hodnotu majú semenka, to je ťažko predstaviť.

Každopádne, po nesmelých začiatkoch sa pred nami v plnej kráse objavujú poľnohospodárske sídliská v tureckej Anatólii z obdobia z pred 10.000 rokmi. Vykopávky naznačujú občinové usporiadanie spoločnosti a teda distribúcia práce a príjmu bola pravdepodobne ešte v rovnováhe.

Prechod k poľnohospodárstvu síce riešil niektoré životné potreby lepšie, než predchádzajúci spôsob kooperácie s prírodou, avšak súčasne vyvolal mnohé neznáme problémy, z ktorých sa len málokteré podarilo doposiaľ úspešne vyriešiť. Námatkou spomeniem napr. nemožnosť hnuť s pôdou. Pôdu možno len obrábať, brániť alebo opustiť. Ďalej skladovanie, prípadné závlahy a iné činnosti vyžadujúce si vyššie investície, výnosnosť pôdy a početnosť hospodáriacich, dedičské vzťahy, prvotná delba práce a distribúcia príjmu, vzťahy vo vnútri komúny. Keďže sme dospeli až do dnešnej doby,

je jasné, že kľúčové problémy sa darilo v rámci danej spoločenskej štruktúry úspešne riešiť. Až do bodu, kedy riešenia vyžadovali rozbiť aktuálnu štruktúru komunity. Chtiac, nechtiac, neolitická revolúcia trvá dodnes a len v málokterých miestach zemegule skončila. Ešte stále je tu problém so zvyšovaním produktivity pôdy a distribúciou príjmu z nej. Ešte stále je tu boj o suroviny, ktoré v konečnom dôsledku skončia ako faktory zvyšovania produkcie potravín. Ešte stále je tu zápas o postavenie jednotlivca a komúny. Ešte stále je tu zápas, a čím ďalej tým intenzívnejší, o spôsob distribúcie práce a príjmu.

V jednom však neolitická revolúcia prezentovala riešenie, ktoré, zdá sa v tichosti prežije na veky. Pri riešení problému vhodnej sociálnej štruktúry, ktorá by sa čo najlepšie vyrovnala z rizikami vtedajšej doby, položila základy spleťtého systému prenájmu životného prostredia.

Už na počiatkoch jednej z prvých civilizácií s písomným záznamom sa zrazu okolo roku 3.500 pred n.l. v Mezopotámii objavuje sled mestských centier koncentrovaných okolo poľnohospodárskej aktivity. A hneď na počiatku tu máme absolútneho vládcu, ktorý v rukách pevne drží základné prvky životného prostredia, ktoré sú zdrojom pre prežitie spoločenstva i jednotlivca. Pôda, voda, ľudská práca, zákony redistribúcie, obrana, informácie ale i nadfyzično sú v rukách jednotlivca, prípadne úzkej elity a sú veľmi nerovnomerne prenájané ostatným členom spoločenstva.

Je zaujímavé pripomenúť, že títo jednotlivci sa považovali buď priamo za bohov, resp. sa nimi neskôr, prípadne po smrti, stali (prípadne nimi, ako potomkovia prvých bohov, boli vždy. Vid' Sitchin). Bežnému smrtníkovi sa takéto niečo rozhodne nemohlo stať. Preto je iste pochopiteľná 300 rokov dlhá cirkevná diskusia, či chudobný syn obyčajného tesára Ježiš Kristus bol viac človek, viac boh, alebo oboje. Populistické riešenie zvolilo strednú cestu, čím si nepohnevalo vládcov a súčasne motivovalo chudinu: Jeden z nich a predbehol aj Caesara!

Iste bude prekvapením, ale už v dobách Sumeru a neskoršieho Babylonu si učenci boli vedomí spoločenských i prírodných síl, ktoré spolupôsobila pri vytváraní blahobytu. Najneskoršie je toho dôkazom Chamurabiho zákonník z 18. stor. pred n.l. Ideálna kombinácia síl, resp. reaktantov (pre optimálne fungovanie sú potrebné všetky sily), vytvárajúcich obecný i osobný blahobyt pozostáva z:

- trhy
- kapitál (pracovný, nehnuteľný a obežný)
- technológie (časť techno – ako nový hardvér, nástroje)
- technológia (časť logia – ako nové zručnosti a poznatky)
- postoj k novým poznatkom (osôb i spoločností)
- systémové aspekty vytvárajúce mechanizmus pozitívnej spätnej väzby (zvyšujúci sa prínos)
- ľudská racionálna vôľa

Nie všetky faktory sú dnes uznávané, dokonca štúdia evolučnej ekonomiky pod sponzorstvom OECD akceptuje len prvé štyri reaktanty (i to je viac, než akceptuje dnes prevládajúca neoliberalná koncepcia). Body e.) až f.) si vši-

Obsah

- úvodník ...1497
- prelom ...1500
- záľudný tichý vrah ...1508
- Monsanto si ...1513
- svetlo, organizmy ...1516
- syntetický kámen ...1520
- prolákliny Velké pyramidy ...1522
- boží soud ...1524